

Fontrobada, de Sales Boli

Avui podríem parlar de més d'un llibre valencià. Ja direm les nostres paraules sobre edicions de València Castelló i Barcelona. Avui cal parlar, no més, d'una obra d'imaginació. Se tracta d'una novel·la, *Fontrobada*, qui té per autor un jove escriptor castellonenc: Lluís Sales Boli. El llibre el treu a la llum la «Societat Castellonenca» de Cultura», ço és, una entitat el nom de la qual és garantia de les seves publicacions. La «Castellonenca» és ja tan acreditada que tot llibre acceptat per ella porta la senyal de la bondat.

Efectivament; *Fontrobada* posseeix una llarga teoria d'encants; des del llenyatge del narrador fins la tipografia, tot passat per les anècdotes que formen la part imaginativa del llibre, tot ell resulta de bon llegir, d'una lectura agradable. No és una novel·la de les que produeixen discussions, novel·les de minoria, ans al contrari: *Fontrobada* és una novel·la que utilitza un estil pla, escaient a l'anecdòtic que l'ompli, sense grans ni greus problemes a resoldre, sense que ni el problema de l'Amor tinga unes proporcions, un volum destacat. Més que una novel·la és un conte

novel·lat amb les seves puntes humorístiques i la implícita moraleixa final.

Fontrobada és feta a base de quadrets de costums locals—inclús el quadret de San Sebastià, platja de moda, no té altra sabor que la dels personatges castellonencs—. Dels quadrets flueixen les anècdotes i els personatges viuen l'ambient dels quadrets. Nosaltres que no pretenim fer crítica literària sinó rònegament un «noticiari de les lletres de València» no ens podem estar d'annotar que *Fontrobada* té un personatge central compost de varis personatges, una colla d'excursionistes amics, un Escarot, com diu l'autor.

Aquest Escarot, aquestos escarotaris una mica sentimentals, una mica barrials, viuen compenetrats anímicament. I cada cosa que passa a un d'ells passa a tots, per solidaritat.

Si altra cosa no, remarquem aquesta originalitat de la novel·la d'un autor jove que domina la forma verbal i té condicions per a obres de més empenya imaginativa.

CARLES SALVADOR.

PINTORS DEL MAESTRAT

Es un volum d'investigació i crítica d'art quatrecentista. Sant Mateu, vila castellanenca ni propera ni llunyana de la mar, fou la metròpoli del Maestrat de Montesa. Els pobles de l'antic Maestrat constitueixen avui una comarca natural. En aquella capitalitat prou coneixien la riquesa. Per el benestar es camina al refinament, a la plasmació del bon gust, a l'art i al luxe. Dins Sant Mateu hi havia força obradors i en ells pul·lulaven els artífexs. Al costat dels juristes i mercaders, els Mestres montesians com a animadors; i el manyans, argenters, ballesters, esmaltadors, vidriers, brodatadors, pintors de drap de pinzell i pintors retaulistes feien famosa la vila i l'art de la vila, la qual art s'escampava a Terol, a Xàtiva, a Eivissa...

Els retaules, els retaulistes de Sant Mateu és el motiu de l'estudi de l'erudit Angel Sánchez Gonsalbo que titula «Pintors dels Maestrat». El cap de brot d'aquests retaulistes és Valentí Montoliu, fundador d'escola, en la que treballen, també, els seus dos fills Lluís i Mateu de Montoliu.

El Montoliu pare crea's una personalitat ben definida. Influenciat per els flamenecs i per els retaulistes Facomart i Borrassà la seva art és original en quant fa barroquisme goticitzant: cares llargarudes, mantons punxaguts, ulls prominents, exoftàlmics, fronts amples, teles de variades tonalitats de verds, rojos i blaus, exornades luxosament...

Aquest Montoliu en 1468 pintà dos retaules per a Eivissa; en 2 d'Agost lliura cinc taules acabades i altres engegades i dibuixades al mercader Joan Valls, de Salsadella, comproment se el Lluís de Montoliu a acabar les a la mateixa Eivissa. Les cinc taules representen Sant Jaume, la Mare de Déu, Sant Macià, Sant Miquel i Sant Jordi.

Arriba el 30 del mateix mes i Valentí i Lluís intimen i requireixen davant notari a Joan Valls a que cumplisca el pactat bestraent XX lliures i «*dar spedit pasatge ab los dits retaules al dit en lois de Montoliu ni menys per li donar les dites XX lliures si be ha un mes o pus que vos ne requir, les quals coses redunden en evident dan e prejuhi del dit lois de Montoliu qui per star preparat al dit viatge no gosa anar a empendre a tortosa et alias fahenes de son art et encara per raho del perilos pasatge ques spera esser en lo iverni mes que en lo stiu ne per semblant pot negociar en ses necessitats per causa de la tarda que li es feta en pagar les dites XX lliures...*»

Passen els anys. Els Montesians desapareixen. El Maestrat ingressa en la Corona de Felip II. Canvien, també, els gustos amb la política. Els retaulistes de Sant Mateu que s'havien esllanguit desapareixen. Avui l'antiga metròpoli del Maestrat és una vila rica agrícola; en l'administració ocupa un cap de partit. Les antigues glòries s'han acabat.

La «Societat Castellonenca de Cultura» és l'editora d'aquest bellíssim i molt interessant volum d'història, crítica i art. Dins l'*Apèndix* s'hi reproduïxen documents en llatí i en valencià. I en les cinquanta quatre planxes que avaloren l'obra, magníficament impresa, s'hi reproduïxen els retaules i fragments de retaules que són objecte de l'estudi monogràfic.

Davant d'aquesta obra honradament escrita i pulcrament editada ¿quif no afirmarà que el renaixement valencià és en marxa per les millors vies que hom pot triar?

CARLES SALVADOR.

“El Poble Valencià”

Es un setmanari polític, netament nacionalista, xoví. El seu valencianisme peculiaríssim el porta a l'isolament de Castella i de Catalunya. Troba no sé quins perills en els nostres germans catalans. Es una fulla arborada, barroca, catòlica i intransigent. Els seus inspiradors, socialistes cristians i poetes dogmàtics i patriòtics, fan, ara, la campanya en favor de l'Estatut valencià. Açò no impedeix que el setmanari es pose a assessorar Jocs Florals de vila i que els versos guanyadors de la Flor Natural siguen fets amb el clàssic motllo florallesc. El premi d'honor de Benimaclet ha estat per al Mestre d'estudi de Santa Inès (Eivissa) senyor Prudenci Alcon.

L'ànima visible d'«El Poble Valencià» és el poeta Josep Mª Bayarry, autor fecundíssim que mai no desaprofitja les ocasions de propagar la nostra llengua i el seu credo polític, vibrant i exaltat. A l'entorn de Bayarry hi ha algú poeta catòlic i algú jove jaumí. Sembla que l'hora actual hauria d'ésser favorable al valencianisme d'esquerra; però la veritat és que «Avant, el periòdic de l'Agupació Valencianista Republicana ha deixat d'ésser ho per editar-se en full volander sense fetxa fixa.

«El Poble Valencià» és, doncs, la única publicació política valencianista que tenim ara. La premsa restant és castellana i en castellà hom publica articles en pro i en contra de l'Estatut que pocs sentim. L'Estatut, que ha estat fet amb gran serenitat, no fa goig als grans cacics d'Alacant i de Castelló, i unes vegades es rabeja en el buid, altres entre els dispers dels nostres enemics, valencians castellanitzats que han remogut tots els topics que Catalunya ja té rebutjats, i alguna vegada es mou entre una dotzena de defensors hàbils

però escasos. No obstant, hi ha viles i ciutats que demanen l'aprovació de l'Estatut del País Valencià. Castelló i Alacant, ciutats, observen amb recel. El no voler l'Estatut radica en el malentès de la suposta absorció de València. capital, I ja és dit: preferèixen l'absorció actual de Madrid.

Vol dir açò que el valencianisme, desgraciadament, no ha eixit encara de la fase literària i que els literats no tenim aquelles condicions polítiques indispensables per a fer alçar el poble contra l'unitarisme estatal que ofega la vida tota de València. Val a dir que si alguna cosa es fa i alguna cosa se sent és per obra i gràcia dels literats i dels erudits, naturalment.

Potser, però, que els valencianistes visquem una mica massa separats els uns dels altres. Hi ha partits polítics i hi ha capelletes i no un front únic. Davant els valencianistes que tot ho esperen per les bones de Madrid, mol *regionalistas bien entendidos*, s'oposen els pancatalanistes que prediquem l'unitat de la nació catalana, que València és una regió de Catalunya, i s'oposen els valencianistes de «El Poble Valencià» que ens combat perquè no fem de València un cas de nacionalisme apart. En un dels darrers números d'aquest setmanari hom aconsellava als seus lectors; «¡No mireu a Catalunya!» I als que «mirem» a Catalunya ens deia «intel·lectuals que al poble no interessien».

¿Quina cosa farà que els valencianistes esquerrans senten el pancatalanisme i que els de la dreta senten el separatisme de València? Hi ha actituds polítiques que un, tot convivint amb els amics, no arriba a comprendre-les.

CARLES SALVADOR.

Cançons Valencianes

Un llibre de poesies valencianes editat a Barcelona. Autor Miquel Duran de València o siga Miquel Duran i Tortajada. Edició de «Les Ales Esteses».

Ja era hora que l'autor de «Himnes i Poemes» ens donàs un altre volum de composicions. Ho ha fet ara, amb motiu de la Setmana Valenciana de l'Exposició de Barcelona, i repiquem els valencians a glòria per el retorn de Duran als versos. «Cançons Valencianes» conté un pom de balades, un altre de cançons humorístiques d'aire popular, un altre pom de cançons de l'horta i cinc cançonetes. Tot, un bell llibret de belles poesies.

Miquel Duran és un dels primers hereus poètics de Teodor Llorente. Ell, amb Musticles i Daniel Martínez Ferrando, replegava la lira eclipsada del nostre primer renaixentista. Però Musticles i Ferrando emmudiren per a les lletres vernacles i Duran ha estat ànima desperta i laboradora i no ha deixat rovellar la ploma valenciana. Ell és el traductor del nostre novel·lista Vicens Blasco Ibàñez. La «Biblioteca Europa», que dirigia, edità «La Barraca» i «Flor de Maig». Duran i Tortajada té enllestida la versió de «A l'ombra dels farongers», aquesta altra meravella blasquista cantant la terra. De la labor traductora de Duran cal dir que ha vestit amb el just ropatge les obres que Blasco va escriure en castellà i que aquestes versions, com ha dit Gabriel Alomar, superen els originals: pensades en valencià les novel·les de Blasco ara les podem llegir en la mateixa llengüa dels personatges.

I retornant al Duran poeta. Té publicat «Cordes vibrants», «Versos de joventut» i «Himnes i Poemes» abans d'aquestes «Cançons valencianes», algunes de les quals ja coneixem. De totes les composicions que integren el llibret no sabríem destriar les més inspirades, ni les més belles, ni les més tendres. Reunió de composicions talment com una antologia totes ens cautiven. Des de la *Balada del jardiner* fins *Camins de l'horta*, passant per l'humor de *La cric-crac*, Duran i Tortajada, és a dir, Duran de València, ha copsat els temes romàntics, poesia de primers de segle que encara raja algunes vegades fresquívol, i els temes humorístics populars.

Amb aquestos temes tan oposats als d'última hora el poeta ve a dir-nos que també es pot fer bona i bella poesia. Efectivament, quan hi ha poesia, com en el cas present, tots els estils, totes les escoles, totes les estètiques són aptes. El primordial és que la composició no siga mancada d'emoció. «Cançons valencianes» la té i això ens basta i ens satisfà.

Benvingut el nou llibre.

LA MEUA XIQUETA

De J. M.ª Bayarri

En veritat: l'època actual és plena de bibliografia valenciana. No cap any com aquest per a la nostra producció de llibres; el resum que, segurament, haurem de fer el 31 de Desembre ha de donar un número alt—alt segons la pobresa editorial a que estem acostumats—de volums. Aquest Bayarri que l'altre dia publicava «Roger de Flor» ha posat en mans dels seus nombrosos lectors un altre llibre, de poemes ara, que és un poema ingenu i senzill i sentimental, dedicat a glossar la seua primera filleta des de la gestació

«El roser que sabem, de nostra casa, altra volta està a punt de refflorir; i tot el nostre jardinet traspassa un aire sutil com del blanc abril.»

fins el moment solemne i poètic, familiar, de la primera Comunió, que marca una fita en la nostra existència i que és quan el pare diu:

«...i ara, a la vida! que és tota per prova de nostra vàlua per motiu d'alta florida de la vida que no acaba.
Filleta meua, a la vida!
tal com Déu vullga enviar-la.

La robeta, els bolquers que la mare cus per a l'esser que ha de nèixer, l'oferiment a la Mare dels Desemparats, el retrat del non nat, el de la mare

«Tu eres una magnífica promesa oh esposa meua, tota rosa d'or!
per ton pas reposat, fa cara encesa,
per tos ulls blaus i ton pòsat commós.
I sumptuosament mires les coses

tota fastuosa dins lo teu reinat;
i nostre hort s'estremeix rublert de roses
quan passes tu per ell, ornamental.
Tota tu, esposa, vibres d'esperança
i tot quan toques té un encant fecund
i tota tu eres un cant de lloança
prolificant ta rossa joventut.»

i el riure i el plorar i el somriure són
bells temes poètics així com les mans i
aquella quietud, moment d'abstracció...

«Filleta ¿en qué penses
que tens la mirada
suspesa d'un somni
de lírica gràcia
i sembles, en l'èxtasi
en que estàs vitrada,
una ànima excelsa
absorta i ingràvida?»

L'amor paternal i la visió poètica s'han unit en abraçada meravellosa i l'habilitat, el saber fer, contribueixen a produir un llibre bo per a la renaixença valenciana.

En efecte: per el tema, per els metres i ritmes «La meua xiqueta» és ben clàssic. Per no tenir agosarament Bayarri ha curat la seua típica fraseologia, aquell doll adjectivesc tan característic seu. Ha guanyat, però, amb això i just és reconèixer-ho. Poeta inquietíssim, sempre nou, sempre modern sense radicalismes d'escola, el fet de cantar com a pare el duu a una efusió lírica casolana pura; per aquesta màxima manifestació d'ingenuïtat el llibre «La meua xiqueta» el posem dins de les escoles d'avançada que han abandonat el joc tipogràfic i s'agafen, com buscant la salvació, a l'anècdota encara que deluïda en tota una època d'infància vital.

I és l'amor a la filleta, l'emotivitat de tots els poemes, l'ancla del pare i la nau del poeta.

CARLES SALVADOR

LLETRA DE VALÈNCIA

LLIBRES D' ÚLTIMA HORA.

Diguam unes paraules d'un gran llibre valencià. *Tomba-Tossals*. L'ha escrit J. Pascual Tirado. L'ha editat la «Societat Castellonenca de Cultura». Un gran llibre. L'ànima és un conte folklòric, o més ben dit, unes contalles de la terra admirablement enganxades, connectades de tal faísó que l'unitat és clara i sense alterons. Contra el que hom podia suposar tractant-se de prosa popular *Tomba-Tossals* té un contingut molt treballat. Dringa la prosa amb un aire italianitzant el qual fa pensar seguidament amb els nostres clàssics infuïts de llatinisme. Aquesta constatació de la elegància constructiva de les oracions gramaticals no és la cosa única que ens recorda els clàssics de la terra. Hi ha passatges, com aquells que narren la conquesta de les Illes Columbretes que són una paròdia, molt ben feta i de ben graduat humorisme, de la conquesta de les Mallorques per l'estol del Rei Jaume I. L'infància de Tomba-Tossals fa recordar, també, el personatge famós del llibre de Rabelais... L'obra, per un especial interès de l'autor conté centenars de paraules dialectals que ara es posen al corrent literari. Digna tasca sempre que no s'en fassa un gra massa. Hi ha el perill de caure en un dialectalisme barroer. Bé perquè el caudal lingüístic literari vaja en augment.

Tomba-Tossals només d'eixir de les selectes premses d'Armengot ha guanyat uns quants premis bibliogràfics... Va molt ben il·lustrat i la estampa és perfecta.

Catalunya sota la Dictadura és un llibre valencià pel seu autor, Artur Perucho, i perquè aquest mal no oblida al llarg de les pàgines els greuges que la Dictadura va fer a València tot i historiant molt documentadament els atacs que va rebre el Principat de l'odi d'aquell home que es deia General Primo de Rivera i que s'autocrea Dictador de l'Estat espanyol.

La Dictadura era un fet—no podia passar altra cosa—i no podia escapar a la consideració dels crítics. Es dirà que manca perspectiva per a fer una bona història d'aquests anys darrers. Efectivament. Però la història de Perucho plena de passió, però de «passió de veritat i passió de justícia», com ell mateix subralla, va recolzada en els documents que lliurà al país el propi enemic. L'historiador a distància o l'historiador fred no podrà menys que considerar que la Dictadura ha fet obrir els ulls i despertar l'ànima de molts catalans orbes i desanimats per al fet català. Si Perucho a més d'aquesta conseqüència aconsegueix arborar els lectors tot posant de manifest la nefasta actuació del Dictador a Catalunya, el seu llibre serà doblement atinat.

La dissolució de la Mancomunitat, el «cas» de la Universitat Nova, la persecució de la nostra llengua, l'opressió al Col·legi d'Advocats, la política internacional i el plet català a la S. de les N., i davant l'Assamblea de Madrid i les seves derivacions, va resse-

nyat en el volum de l'Editorial Proa que ha redactat l'escriptor Artur Perucho. Aquest és un dels primers volums de l'història de la Dictadura. Ningú que vulga estudiar els set anys podrà deixar d'adquirir-lo.

El *Dietario de Suárez* és un volum en castellà. Antoni Igual Ubeda, joveníssim doctor en ciències històriques, l'ha tret a llum dins la novella «Colecció Benter» que editarà d'ara en avant, en valencià. Suárez fou un argenter que, a més, escrivia, com ho demostra el *Dietario* de fets esdevinguts entre 1770 i 1786. D'interès, doncs, per als historiadors.

La torre de Serranos, d'Almela i Vives. En castellà. Amb fotogravats. Edició de «El Foment del Turisme de València». Les magnífiques torres bassones valencianes del mestre pedrapiquer Pere Balaguer, monumentals, gòtiques, estilitzades, són descrites justament i historiades per Almela i Vives, el nostre primer escriptor actual.

«Acció Bibliogràfica Valenciana» ha publicat el *Llibre de memòries de diversos sucesos e fets memorables de coses senyaldes de la Ciutat i Regne de València*. (1308 1644).

Pròleg i notes en valencià de Salvador Carreres Zacarés. Es obra molt curiosa i d'interès històric.

Rosa dels Vents. Llibre de poemes. Editor: «Societat Castellonenca de Cultura.» No parlaré d'ell. En soc l'autor. Per això...

CARLES SALVADOR.

"CONTES PER A INFANTS,"

Versió de l'anglès per Joaquim Reig

Si la producció en vernacle era minsa, la traducció d'obres al valencià era nula. (No devem oblidar, però, el pomell de contes de Wilde vertits per Adolf Pizcueta que forma part del «Conte del Diumenge» desaparegut).

Es ara «L'Estel» qui ofereix «als nens valencians òrfens de narracions i contes, per causa de nostra tragèdia parala» un llibre bell, format per una desena de contes, recull del folk-lore de les terres boiroses del nord.

Joaquim Reig, el traductor, que ja ens havia fet conèixer unes viscudes estampes nòrdiques en la revista «Taula de Lletres» es mostra ben preocupat pels infants valencians. I en meditar, diu en el pròleg, la migradessa del nostre folk-lore, relatiu a narracions i contes infantils, va decidir traslladar a la nostra ben amada llengua alguna d'aquelles que ha trobat en llengua anglesa.

I ha fet bé. Es veritat que els nostres infants no llegeixen valencià, però no deixa d'ésser cert que res no tenen a propòsit. El llibre de «Cuentos per als nens chiquets» de Pla Mompó té més d'un defecte per què un mestre d'escola primmirat puga posar-lo sense recança en mans dels seus deixebles.

Aquest nou volum de «L'Estel», no. Clara tipografia i escrit amb unes normes ortogràfiques normals ja a tota Catalunya no pot ésser rebutjat per aquest cantó, no tot ell material. Per l'educatiu és, també, immillorable. Té la valor intrínseca del conte folk lòric molt més valuós per a la infància que aquell altre llibre fet exprofés per a l'infant i que sovint aquest desprecia. Hi ha tota una muntanya de literatura per a xics escrita amb la preocupació d'agradar, d'educar, de formar el cor. Quins llibres més detestables! Els nens els abandonen seguidament al calaix per no tornar-los a prendre mai més. Ningú com els mestres d'estudi per a medir el grau de vàlua d'un llibre de lectura destinat als infants. Sembla mentida que homes amb quatre dits de front caiguen, per niciesa o per indústria, a presentar al mercat llibres escolars complicadament inútils per a la formació dels xics.

En aquest recull de contes nòrdics res d'això no passa, res d'això no pot passar, com no pot passar i no passa en els volums prou coneguts de contes de Perrault, de Grimm, de Christian Andersen... Aquell i aquestos són tots d'una mateixa família i tenen tots una mateixa finalitat a l'ésser impresos. Els que formen el recull del qual ens és grat parlar no seran tan famosos com *El Gat amb botes* de Perrault, *La venedoreta de mistos* d'Andersen i *L'aigua de la vida* de Grimm, posem com exemples, però qualsevol dels recullits per Joaquim Reig pot esdevenir popular en nostres latituds. Tenen en cant, tenen poesia i aquell mínim d'ingenuïtat candorosa que tan atrau, no sabem encara perquè, l'ànima infantil en determinats casos.

Jo, personalment, com a mestre, no sabia oblidar aquest recull a l'escola. Abans d'escriure aquestes ratlles he feta una prova. Ha estat amb *Per què és salada la mar*. Podeu creure, lectors, que amb aquest conte he despertat la imaginació, he combatut l'avarícia d'una manera tota nova. Els ulls dels deixebles eren plens d'alegria, la boca de rialles i el cor de bones disposicions. Ha estat una lliçó sense sermonari. El conte s'ho portava tot, ell sol.

Excel·lentíssims aquest recull de «Contes per a Infants» que, a més de l'esmentat se titulen així:

El flautista encantat, El gegant de la fi del món, i Jaume i el Follet; La princesa rentaplats; La donzella de les trenes d'or; i Per què els gossos persegueixen els gats; El ric mercader; Ulls-blaus; Les pomes d'Asgard.

Aquest darrer títol correspon a una de les llegendes de l'Olimp Scandinau, mostra de la imaginació dels primitius homes septentrionals. Es el manco apte per a la infància per tant com les actituds dels déus, de la mitologia, fugen de la comprensió: són actes simbòlics que els nens no apleguen a desxifrar. No obstant, la llegenda té caràcter i fa de bon llegir la cursa del falcó perseguit per l'àliga, ço és, el gegant contra el déu.

Un llibre folk-lòric, doncs, també per a homes.

Doneu a llegir als vostres fills aquests contes posats en valencià, en catalana llengua.

CARLES SALVADOR.

“ICAR O LA IMPOTENCIA,,

De Artur Perucho

Heus ací un llibre tot nou. L'ha editat la Col·lecció valenciana «L'Estel». Títulat «Icar o la Impotència». Escrit a París per Artur Perucho i Badia. La primera novel·la del nostre escriptor té per escenari el París d'avui.

Les novel·les valencianes solien fer-les a base de l'horta i de la marjal, a base de muntanyetes de xocolata. Perucho pren la ciutat, no la nostra plena encara de provincialismes, ans la capitalitat del món. Aquest airejament de paisatge va unit a l'aire nou del tema—novíssim per clàssic—com és el mite grec d'Icar explicat per accions i reaccions de personatges del segle XX, de la postguerra.

Una vida torturada, la de Tristany, el personatge central de l'obra, l'Icar, per un intens voler i no voler, per una ànsia de liberació i no poder, és el bastiment d'aquest llibre fet de nervis més que de literatura. Llibre d'hores de joventut trobem en ell les idees estètiques de l'autor enemic dels academicismes; les idees polítiques, ben unides als ideals esquerrans, comprensió de rebel·dies i d'actuacions.

Si l'«Icar o la Impotència» és la primera novel·la que Perucho publica també és la primera que edita «L'Estel» valencià. Car aquesta nostra biblioteca no té per norma exclusiva la literatura ans el conreu de tota la saviduria que pot anar a ajudar la reconstitució de la personalitat valenciana per acostar-la, cada dia més, a la personalitat total de Catalunya. Així després d'un llibre de poemes ha editat una biografia i un vocabulari i un llibre de viatges per terres valencianes i mallorquines. No és una col·lecció especialitzada sinó una col·lecció especialment valenciana. Així és com aquest llibre de Perucho, tot nou i novell, es destaca d'entre els seus germans.

Fa anys que a València no es coneixien novel·les de l'envergadura de l'«Icar». Fora d'aquelles llunyanes «La pau dels poblets» i de «Socarrats» que dos metges escrivien en directrius ben opostes—i ben oposades al llibre de Perucho—tota la prosa més o manco novel·lada era escassa de pàgines i d'acció. Ha estat ara possible, amb l'acostament de València a la resta de terres catalanes, que la joventut s'acaré amb temes d'amples rendiments. I a fe que els resultats són encoratjadors.

La prosa de Perucho és de bon llegir; la valenciania no és exclosa malgrat l'autor i el protagonista es mouen a París. Llibre escrit amb veritable fuga encomana una lectura seguida, ràpida, capítol darrera capítol, perquè la vida humaníssima i torturada de Tristany s'ho porta per l'intensitat de l'acció seva davant la ciutat cosmopolitana, davant el seu ideari juvenívol i davant els tres amors singulars que el torturen i defeneixen.

CARLES SALVADOR.

= Söller = 20 abril 1929.

SOLLE

DE L'AGRE DE

COL·LABORACIÓ

CANÇONS ANGLESES

IV

(De Anthony Young)

M'ha encisat Fills la bella,
els seus ulls són mon turment.
Si estimar-me no vol ella,
jo l'amava mortalment.

Destructora de mon viure,
que el meu cor penges d'un fill,
fés per mi aquest dolç somriure
o no sies tan gentil.

V

(De Stephen Storace)

Oh la bella criatura!
Si m'escas trobar-la
i ella em deia res,
no faré el pagès:
galantment sabré tractar-la.

Però quan senti amb tremolor
el seu esguard fascinator,
llavors el meu acalaré,
que sens coratge restaré.

Mes, d'un voler desesperat,
si ella em somriu, ja em sent armat.

VI

(De Carey)

Tot són plors de tortorella,
cants de griva en la llum d'or.

Primavera és arribada,
bat la terra igual que un cor.

De ballades i alegria
omplirem els camps en flor.

M. F. trad.

ERRATA.—En el penúltim vers de la cançó III d'aquesta sèrie, (*Pastoret fés millor cara*), deia:

Res d'això el cor s'endú.

I havia de dir:

Res d'això el meu cor s'endú.

LLETRA DE VALÈNCIA

LLIBRES VALENCIANS

Dues revistes valencianes—«Taula de Lletres Valencianes» i «Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura»—han fundat dues biblioteques: la «Colecció L'Estel», una, «Biblioteca de Contemporanis» l'altra, respectivament.

«L'Estel» ha publicat dos volums: «L'espill a troços», poemes de Francesc Almela i Vives i «Blasco Ibáñez i València» estudi biogràfic signat Juli Just Gimeno.

«Biblioteca de Contemporanis» ha publicat «Elogi del Xiprer», prosa de qui signa aquesta lletra. I té en preparació el segon volum, que apareixerà el proper mes d'octubre, per la festa del Llibre i que tracta sobre alguns «Bibliòfils valencians» obra de

F. Almela i Vives. L'any passat i sense emmarcar-lo dins cap biblioteca, aquesta «Societat» de Castelló editava molt pulcrament el llibre de poemes de Bernat Artola Tomàs titulat «Elegies».

Som, puig, a València, en plena activitat bibliogràfica. Deixant a banda el llibre «Elogi del Xiprer» per moralitats d'autor parlaré en aquesta i en successives lletres de les esmentades obres seguint l'ordre cronològic de publicació.

**

Les «Elegies» (*) del jove poeta castellanenc, Bernat Artola Tomàs són eixides d'una corda lírica que no sonava en l'actual renaixença vernacle. Corda sonora tan ben encaixada que ja fa impossible la repetició de les lamentacions, tant de temps escoltades, de que la poesia valenciana d'ara era mancada de nexes amb la poesia clàssica; que no abandonava els temes lluminosos de les horties, dels ruralismes, de l'objectivisme descriptiu; que no expresava subjectivismes, el fons de les ànimes aturmentades, la instrospecció.

Era fals. Heus ací Bernat Artola que és un poeta qui té «closos els ulls a l'enlluernament de les terres valencianes» i que viu «enfonsat, com un minaire, en les foscores de l'ànima», tal com l'ha vist Nicolau d'Olwer, el gran humanista. Mereix, doncs, aquest poeta castellanenc un lloc d'honor dintre la nostra lírica contemporània.

Molt antigues i molt modernes—molt de totes les èpoques—les seves «Elegies» com aiximateix ho són les de Tibul, les metàfores del qual són plenes d'aquella gràcia lírica que tant plau a la literatura moderna. Sota el signe racial d'Ausias March ha estat produïda aquesta poesia pura que raja de dins a fora, de l'esperit a la expressió material del verb. El poeta canta els seus desconsols en primera persona i mai no s'inhibeix de les lamentacions. Per el ritme, per el tema i per el lèxic l'Artola és molt clàssic—tant llatí com valencià—i és molt modern, caçador feliç de novelles metàfores. El seu ample i pregon poema de dolor, ple d'humanitats i de vida, és continuació personal, original, dels poemes de Tibul i de Ausias March.

Ningú com l'Artola, fins avui, des dels inicis del renaixement del vuitcents havia expressat en valenciana llengua, amb tal passió i veritat elegíaca, l'eterna Amor. Es, ell, el nostre primer elegíac, veritable poeta col·locat dins la catalana literatura. I aquest mèrit d'orige li val, també, per a la justa fama que ha assolit en el camp de les lletres valencianes.

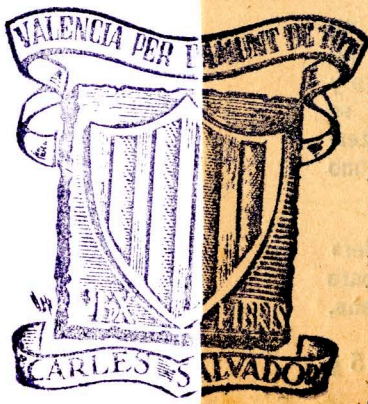
CARLES SALVADOR.

FENT GAMBA

(IMPRESSIÓ DE MARINA)

Guaita alegre l'estelada
dins la foscor de la nit:
per la mar emmirallada
va la nau, seguit, seguit.

(*) «Elegies» de Bernat Artola Tomàs. Edició de la «Societat Castellonenca de Cultura» en paper de fil. Pròleg de Ferran Puig. 109 pàg. 4 ptes.

“BLASCO IBAÑEZ I VALENCIA,,

A l'aplegar el primer aniversari del traspàs d'aquest escriptor valencià, «L'Estel» li ha dedicat un llibre. Juli Just i Gimeno, el jove periodista que ha estudiat l'horta que aprofità Blasco per a algunes de les seves novel·les, la ciutat on va nèixer, les persones amb les que va relacionar-se, la formació intel·lectual i tota la complexitat de la seva ànima turbulenta ens ha donat, en un llibre dens i atractiu, la biografia de la juvenesa del gran literat i la visió de la València d'aquelles èpoques.

Es la vida de Blasco sense cap trucatge novel·lístic—que prou novel·la hi ha en la vida del nostre paísà (no res però de misteriós)—fins que per necessitats animiques alça el vol per aturar-se a París i començar la conquesta de la fama mundial.

L'infància de Blasco és ja un seguit de rebel·lions contra els professors, contra la vida quieta, aburgesada de la casa paterna. La joventut és plena de lectures i d'exaltacions, d'amics, de somnis i d'escrips polítics i literaris. El biograf reporta magnament els amors i el matrimoni; les lluites i les ambicions; tot, amb la prosa justa de coloracions que la vida blasquista pertoca.

Quan Blasco es trasllada a París ha escrit ja la sèrie de novel·les valencianes—les millors que mai va escriure—els llibres de l'horta, eixa amable terra mullada i tràgica que ha vist també i copsat el poeta valencià Daniel Martínez Ferrando trasplantat a les Mallorques. Marxa a París quan ha

fet ja tota aquella actuació política tan discutible i tan plena d'errors en les masses que el van seguir a ulls clucs, intel·ligentment i que li val dies i mesades de presó i actes de diputat a Corts republicà—encarceraments que el presenten a la vista dels fidels com un apòstol i un màrtir.

No era, però, l'ideal de Blasco la vida que feia, empès potser per les circumstàncies. La marxa a París ha estat considerada com una fugida. El cert és que Blasco era un artista posat a polític, però artista abans de res o més que tota altra cosa. En absentar-se havia creat un periodisme desconegut a València i unes actuacions. Havia deixat, sobre tot en el poble, una ànsia de millorament governamental; per tant, un partit. I, cal no oblidar-ho, unes obres insuperades.

Blasco no va sentir la valenciania regionalista. Imbuït d'un internacionalisme molt en voga en els homes d'esquerra d'aleshores (excepte Catalunya) no cultivà el valencià sinó en els dies de la seva primera joventut. Això ha estat llastimós per a l'història de la renaixença. Tota una altra fora la vida de la literatura valenciana d'ara si les novel·les les hagués escrites en la seva llengua vernacle.

Escrigué, però, de temes valencians. *La Barraca*, *Arroç i tartana*, *Flor de Maig*, *Entre tarongers*, *Canyes i fang*, *La Condemnada i altres contes* i *Sónnica la cortisana* (la novel·la del Sagunto pre-romà) mostren que Blasco no visqué d'espatilles a València. I darrerament la sèrie històrica.

Quan el valencianisme es manifestà, Blasco era lluny. I no tornà a la màtria sinó per a rebre l'homenatge d'admiració que els seus germans li férem.

CARLES SALVADOR.

"HISTORIA DE VINAROÇ,"

De Joan M. Borràs Jarque

Aquest escriptor valencià de Castelló ha encetat la publicació de l'història de la seva població nadiua. Conegut com a poeta, prosista i autor dramàtic, es manifesta ara com historiador.

En pocs mesos tres han estat les obres dedicades a estudis de viles castellanones: «Cati»—tan justament alabada per Joan Sacs—edició de la benemèrita «Societat Castellonense de Cultura»—escrita amorosament per Ricard Carreres Balado; «Peñiscola», refugi del Papa Luna, redacció del periodista Alardo Prats i Beltran—edició del «Foment Nacional de Turisme»—i aquesta que es refereix a Vinaroç—edició particular de l'autor. Les dues primeres en espanyol, en llengua vernacle la tercera.

La monografia està desenvolupada en tres volums, fou premiada en un concurs valencià i la patrocina la Diputació de Castelló. Ara, però, s'ha publicat el volum primer. El qual compren desde la proto història fins tot el segle XVIII. Segueix un apèndix amb documents valencians i llatins a alguns inèdits fins ara. El segon volum historiarà els segles XIX i XX; contindrà biografies i folk-lore: gojos, costums i tradicions, cantars i refraner.—Borràs Jarque és un entusiasta folk-lorista i aquesta secció de la seva obra serà, sens dubte, una cosa completa i interessant.—El darrer volum estarà format per la descripció del Vinaroç d'avui amb gravats corresponents a tota l'obra.

**

El valencià d'aquesta «Història de Vinaroç» està ortografiat segons unes normes personals de l'autor fetes expressament—i equivocadament—per a semblar entenedores del públic. Es llstimós que en un home de lletres, valuós i de clara intel·ligència, aparega una tara tan grossa. El poble està ja acostumat a veure escrita la pròpia llengua normalment en obres serioses. Donar a l'estampa llibres amb ortografia diferenciada de la corrent és en perjudici de l'obra, de la cultura que hom proposa fer i del bon nom de l'autor. L'«Història de Vinaroç» no és un llibre destinat a lectors incults. La llista de subscriptors amb que tanca el volum demostra que persones il·lustrades l'han adquirida. Es un llibre que hom no comprà en llibreria car el tiratge ha estat limitat a les subscripcions.

Per altra part és d'alabar l'autor que l'ha publicada en la nostra llengua contrariant el costum dels publicistes valencians.

**

Vinaroç, la vila marinera del nord valencià té des de ara ben estudiada la seva vida puix que Borràs Jarque sabedor de l'importància de tot llibre d'història, ha regirat no solament els textos d'altres historiadors sinó els arxius de la vila que, per dissort, eren poc escorcollats.

L'espigolament de notes i documentació ha servit per a rectificar errors i per a donar a conèixer, per primera vegada, notícies molt interessants de la vila on dorm el Duc de Vendome, el general estranger l'enemic de la guerra de Successió.

CARLES SALVADOR.

"Solera" 17 d'agost de 1929.

“Vocabulari Valencià-Castellà,”

Per Joan de Resa. Pròleg de
S. Guinot. Col·lecció «L'Es-
tel». València, 1929

Joan de Resa era un capellà del rei Felip II. Vullgué el lletraferit que els castellans, germans seus, entengueren el nostre altíssim Ausies March i redactà un Vocabulari que fou estampat en Valladolid l'any 1555.

Aquest és el que «L'Estel» ha publicat ara fa poc amb un dens pròleg de don Salvador Guinot, l'erudit castellanenc, qui estudia la personalitat de l'humil capellà espanyol autor d'aquest index i desfà la llegenda que feren córrer Pastor Fuster i Vives Cliscar segons la qual el *Breve Vocabulario Valenciano y Castellano de las Voces más obscuras y anticuadas que se hallan en las Obras del famoso Poeta Valenciano D. Ausias March* és del savi valencià Honorat Juan bisbe d'Osma, qui aleshores era preceptor del Príncep Carles d'Austria, fill del Rei. El Sr. Guinot desfà l'equivoc i demostra que el Vocabulari és de Resa, el castellà enamorat del cantor de Teresa Bou. Ell el va compondre en ocasió de la edició vallisoletana de les poesies de March.

L'objecte de la primera estampació és clara. La nostra literatura té força expansiva. Hom procura llegir Ausias en sa llengua original. Hom fa una edició al cor de Castella i és convenient resoldre els dubtes dels lectors.

L'edició actual té tot un altre objectiu al costat del primordial. No solamentes aprofita per a la comprensió del llenguatge ausias-marquíà ans de bona part de la nostra literatura clàssica. Es d'una vàlua més que pràctica—adverteixen els editors—històrica, lingüística i de curiositat. No obstant és un llibre pràctic i per fer-lo més no s'ha conservat l'ortografia de 1555 ni en la part valenciana ni en la castellana puix que no és obra que va dirigida als erudits solamentes, ans al públic en general.

* *

En fullejar el «Vocabulari» de Resa ens és grat anotar que moltes paraules allí registrades com a obscures són avui vivents encara en llavis de camperols del Maestrat—pot ser també en altres comarques valencianes—totes plenes de gràcia i de frescor i de correcte sentit ço que entronca més la nostra verba parlada avui amb la dels segles XVe i XVIe

Abellir, aguait, aturar, brocar, empatx, encalçar, escurçó, fàstig, jaure, sensal, ventresca, són mots desapareguts de les ciutats valencianes però d'us corrent en les nostres petites viles muntanyenques.

CARLES SALVADOR

